

La biblioteca digital de l'Institut Cervantes: model de selecció per al llibre electrònic i gestió de la col·lecció

[Versió castellana]

ANA CRISTINA GONZALO IGLESIA
Bibliotecària de l'Institut Cervantes de Madrid
Institut Cervantes. Direcció de cultura. Departament
de Biblioteques i Documentació
cristina@cervantes.es

Resum

La Red de Bibliotecas de l'Institut Cervantes va engegar el 2012 un nou servei de préstec i de descàrrega de llibres electrònics per a tots els socis. La novetat principal és el sistema de selecció de la col·lecció: títol a títol, a partir de fonts diferents i per compra a perpetuïtat o ingrés per donació dels continguts. Aquest model de gestió es duu a terme tant per a les obres lliures de drets que s'incorporen, com per a les novetats bibliogràfiques i per a les obres amb *copyright*. Es tracta de donar un servei a partir d'una biblioteca digital pròpia i especialitzada gestionada directament a través d'editors i distribuïdors d'Espanya i d'altres països. Una dificultat derivada d'aquest sistema de selecció és que l'oferta de novetats bibliogràfiques disponibles en format electrònic per a biblioteques és reduïda. Amb la finalitat d'incentivar aquesta oferta i abaratir costos, l'Institut Cervantes proposa avantatges als editors (convertir les biblioteques de la Red en mitjans per difondre i promoure el llibre electrònic i com a generadores de negoci). Una altra iniciativa orientada a augmentar la disponibilitat de llibres electrònics en el catàleg i a oferir serveis més sostenibles és posar en marxa projectes conjunts en el context de l'edició institucional, que combinin la cooperació i la innovació i proporcionin beneficis a tots els participants.

Abstract

In 2012 the Library Network of the Instituto Cervantes launched a new e-book loan and download service for all its members. The main innovation is the system for selecting the collection: a title-by-title scheme, drawing on different sources and involving purchase for perpetuity or the donation of the content. This management model operates equally for books that are free of copyright as for new materials and works under copyright. The aim is to provide the services of a specialized digital library whose management is conducted directly through publishers and distributors in Spain and other countries. One difficulty arising from this selection system is that the supply of new books available in electronic format for libraries remains small. To encourage this supply and to reduce costs, the Instituto Cervantes offers advantages to publishers (including, converting the libraries in the network in media for the dissemination and promotion of the e-book and as generators of business). A further initiative aimed at increasing availability of e-books in the catalogue and offering a more sustainable service is that of implementing joint projects for institutional publications, combining cooperation and innovation, and providing benefits for all participants.

1 Introducció

La Red de Biblioteques de l'Institut Cervantes és la xarxa de biblioteques espanyoles de titularitat pública a l'estranger més gran. Les biblioteques són presents en més de quaranta països dels cinc continents, es regeixen per les lleis del sistema bibliotecari espanyol i són un espai únic de referència de la cultura i les lletres d'Espanya i Hispanoamèrica.

Les col·leccions bibliogràfiques, que superen el milió de documents, i els seus serveis tenen com a objectiu donar suport a l'ensenyament de la llengua espanyola i oferir una visió representativa, actual i equilibrada de la realitat dels països hispans.

Les matèries més representades són la llengua i la lingüística aplicada, així com la literatura, la història, l'art, la música i el cinema, en qualsevol tipus de suport. També es creen seccions de literatura infantil i de còmics, molt demandades en alguns dels centres, i importants col·leccions de referència.

A causa de la dimensió internacional i de la condició de lloc de trobada multicultural, les biblioteques combinen entre els fons obres publicades no només en espanyol, sinó també en les diferents llengües de l'Estat i en les dels països en què la xarxa és present; els títols dels autors més representatius es poden trobar traduïts a les llengües dels països d'acolliment. A més, s'adquireixen títols sobre Espanya i Hispanoamèrica publicats fora de les nostres fronteres, la qual cosa dota les col·leccions de singularitat, les enriqueix amb obres que mostren també la mirada de l'altre, s'impulsa un diàleg intercultural i es dona informació sobre les relacions bilaterals.

D'aquesta manera, les biblioteques de la Red equilibren els objectius de la institució amb la demanda i fan un esforç per adaptar-se a les circumstàncies i les necessitats informatives, adequant els serveis i les col·leccions als usuaris.

D'altra banda, des del principi, l'Institut Cervantes ha apostat decididament per les tecnologies de la informació més avançades i s'ha adaptat als desenvolupaments nous i a les necessitats dels seus socis. El fet de treballar en una xarxa dispersada geogràficament i amb un

gran nombre d'usuaris a distància ha potenciat la posada en marxa de serveis en línia i la creació d'una biblioteca oberta cada dia, a qualsevol hora i accessible des de qualsevol lloc.

Per això, actualment la Red de Bibliotecas de l'Institut Cervantes està immersa en un nou projecte de desenvolupament dels recursos electrònics. Després d'oferir-ne alguns de tan consolidats com les obres de referència, revistes digitals, connexió a bases de dades i audiollibres, s'ha posat en marxa un servei de préstec i de descàrrega de llibres electrònics. Això ha comportat una reflexió sobre quin model de biblioteca digital es vol oferir, amb quins continguts, sota quina tecnologia i formats, a través de quin tipus de servei i, sobretot, amb quina oferta es compta per formar aquesta nova col·lecció.

És evident que l'aparició del llibre electrònic està transformant el món editorial d'una manera profunda i que les biblioteques són participants d'aquest procés de canvi: des de les biblioteques no només s'observa com sorgeixen noves formes de continguts digitals amb moltes possibilitats, sinó que se n'augmenta la demanda progressivament.

Hi ha a disposició del públic recursos molt qualificats, sobretot sota el guiatge de projectes com: **Gutenberg** (<http://www.gutenberg.org/>) , **Open Library** (<http://openlibrary.org/>) i **Hathitrust** (<http://www.hathitrust.org/>) , a més de diferents projectes patrimonials europeus que reuneixen milers de documents.

No obstant això el panorama no és igual per a les novetats bibliogràfiques i els autors actuals; en general, hi ha una manca de continguts subjectes a drets disponibles per a préstec, en oposició a un excés de documents dispersos a la xarxa, no sempre de qualitat i que, en ocasions, es mouen fora de l'àmbit de la legalitat.

En aquest context, un paper important que volen exercir les biblioteques de la Red de l'Institut Cervantes és proporcionar l'accés també a aquests continguts i treballar per crear una oferta que sigui aglutinadora i sigui un referent pel que fa al llibre electrònic en matèries de la nostra competència, tant lliures de drets com amb *copyright*.

Un dels reptes amb els quals ens enfrontem des de l'Institut Cervantes per engegar aquest model és, precisament, la selecció: ser capaços de dotar la col·lecció de continguts rellevants per als usuaris al voltant del llibre electrònic i que aquests continguts siguin equilibrats i ajustats en relació amb la nostra matèria d'especialització.

Per això, des de les biblioteques de l'Institut Cervantes es fa una feina de localització i selecció de materials d'interès i de qualitat de diferents fonts per oferir-los des dels seus serveis.

Finalment, és important crear una biblioteca digital sostenible, tant econòmicament com en relació amb una continuïtat al llarg del temps i amb la garantia permanent d'accés als continguts. La consecució d'aquests objectius passa, en aquest cas, per establir aliances comercials i institucionals i per oferir avantatges competitiu que encoratgin el mercat, i converteixin les biblioteques de l'Institut Cervantes en elements de dinamització per a la indústria cultural digital.

2 Factors de transformació: els dispositius de lectura

Un factor important en aquest procés de transformació del llibre electrònic és el canvi de les pràctiques lectores en dispositius mòbils i la popularitat: la tecnologia i els nous dispositius contribueixen, en gran mesura, al fet que molts lectors s'apropin als continguts des del continent, una opció nova per a la lectura a través d'eines versàtils i atractives a les quals l'usuari vol treure el major partit.

Segons l'Agència Gartner (Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2012), el 2013 es vendran més de mil milions de telèfons intel·ligents (*smartphones*) i tauletes; i el 2016 es preveu que es venguin més tauletes que ordinadors.

Només a Espanya ja hi ha en circulació més d'un milió de dispositius lectors; és el segon país de la Unió Europea en consum, amb un increment d'un 500 % en les vendes (Federación de Gremios de Editores, 2011). Això suposa un canvi radical en els hàbits de consum cultural i d'oci i sobretot en la forma d'accés al coneixement.

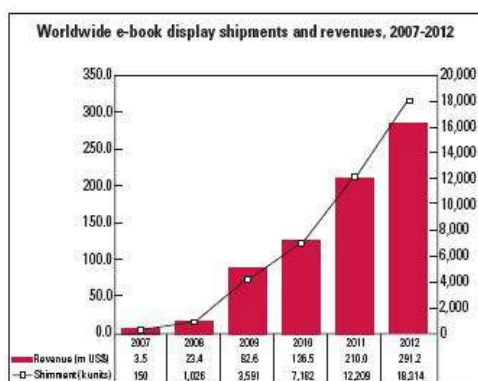

Figura 1. Projecció del creixement de lectors de llibres electrònics des del 2007 fins al 2012.
Font: spybits.com (a partir de Soler, 2009, p. 65)

Un altre dels factors en el procés de canvi és que els usuaris valoren cada vegada més una biblioteca oberta les 24 hores els 365 dies de l'any a la qual es pot accedir des de qualsevol lloc, a través d'una connexió a Internet. Els llibres electrònics possibiliten aquesta opció i faciliten a les biblioteques d'oferir textos complets en qualsevol moment i a qualsevol lloc.

El llibre digital ofereix, a més, una sèrie d'avantatges que cal tenir en compte per part d'usuaris i professionals: no ocupa espai, no es fa malbé, elimina les barreres de la distribució i els terminis d'espera, estalvia tràmits com les devolucions i reclamacions, és fàcil de transportar i permet ser llegit en qualsevol dispositiu.

Finalment, incorpora opcions noves com la lectura social i el fet de compartir, i afavoreix les possibilitats d'ensenyament i aprenentatge.

Tot això ens pot portar a pensar que els llibres electrònics guanyaran protagonisme els propers anys. Alguns fins i tot vaticinen la desaparició del llibre en paper. Com afirma amb humor Umberto Eco (Eco; Carrière, 2010): "Todo puede pasar, desde luego. Cabe que los libros mañana interesen solo a una minoría de indómitos que podrían ir a satisfacer su curiosidad nostálgica en los museos, en las bibliotecas".

Ara bé, els resultats que es recullen en alguns informes i estudis com el **2010 Horizon Report** (<http://www.nmc.org/publications/horizon-report-2010-higher-ed-edition>) o el de l'Editorial Springer (Cordón García, 2012) manifesten una coexistència de tots dos formats, l'imprès i l'electrònic, que no són oposats sinó complementaris.

3 Els continguts: algunes dades de mercat

No obstant això, en paraules d'Antoine Gallimard, president del Sindicat Nacional per a l'edició a França i propietari de l'editorial Gallimard, hi ha "una bretxa real entre la fascinació per la digitalització i la realitat comercial" (Wischenbart, 2011).

El procés d'expansió del mercat del llibre electrònic és continuat i sostingut a tot el món i s'ha consolidat tant en economies desenvolupades com en les emergents, sobretot durant els dos últims anys. A l'última Fira de Frankfurt les previsions apuntaven al fet que el 2020 el 50 % del mercat mundial del llibre serà digital (Cordón García; Gómez Díaz; Alonso Arévalo, 2010).

Però l'oferta de llibres electrònics i el desenvolupament comercial del producte és molt desigual i és una evidència que hi ha velocitats i iniciatives diferents per part del sector editorial (Cordón García; Gómez Díaz; Alonso Arévalo, 2010), sobretot entre els Estats Units i Europa.

Una comparació recent d'una selecció representativa de països ofereix les dades següents sobre el mercat del llibre electrònic durant els anys 2011 i 2012, i els líders indiscutibles són els Estats Units i el Regne Unit.

DADES DEL MERCAT DEL LLIBRE ELECTRÒNIC PER PAÏSOS 2011-2012

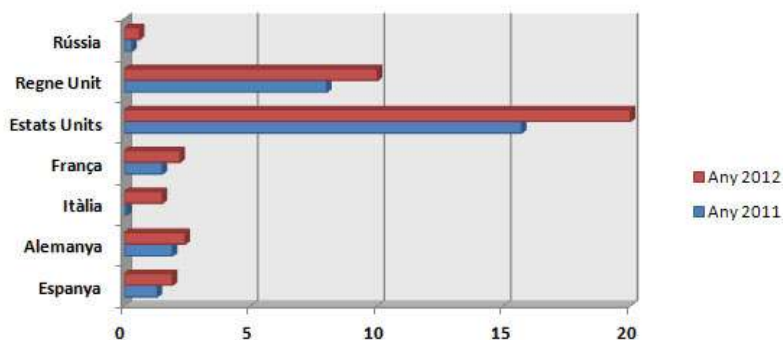

Figura 2. Dades sobre el mercat del llibre electrònic per països els anys 2011-2012 sobre el total dels llibres registrats. Font: Global eBook Market Current Conditions and Future Projections Bookstats (AAP)

A Espanya la situació és d'un creixement progressiu però molt discret des de 2009 quant a la comercialització de llibres electrònics, amb una facturació que suposa un 2,8 % del total de la facturació del sector (en relació al 20 % dels Estats Units) i els efectes més notables de la qual s'han obtingut el 2012.

% DE FACTURACIÓ EN OBRES DIGITALS EL 2010, 2011 I 2012

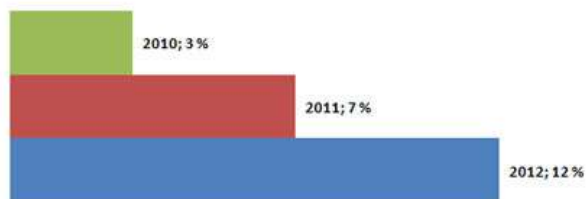

Figura 3. Percentatge mitjà estimat que representarà l'obra digital en la facturació el 2010, 2011 i 2012 (% de facturació). Font: Federació de Gremios de Editores, 2011. 2ª encuesta sobre el libro digital en España

A la vegada que ha augmentat la producció, han sorgit noves plataformes de venda i iniciatives diferents per promoure i distribuir llibres digitals, tant per part d'empreses innovadores que aprofiten els avantatges d'aquest material i les seves oportunitats de mercat com per part de grans empreses proveïdores de continguts.

Des de les institucions també s'impulsa l'edició electrònica i s'ha fet un gran esforç per digitalitzar publicacions pròpies, que s'ofereixen des de les pàgines i els catàlegs de les institucions.

Les unitats editores de l'Administració General de l'Estat tenen, en total, més del 60 % de la producció editorial en format digital i són un paradigma de qualitat i especialització. Quant a l'edició de les universitats, un percentatge ampli de les obres es distribueixen ja com a llibre electrònic.

Ara bé, fora d'aquest àmbit, l'editor espanyol sol ser molt conservador i planteja restriccions importants sobre l'ús dels seus llibres electrònics a causa d'una adaptació escassa als nous paràmetres. Les editorials espanyoles s'endinsen amb prudència màxima en aquest negoci per por de perdre el mercat en paper, per una gran preocupació per la pirateria i per una legislació poc actualitzada. A la petita oferta de títols, s'hi uneix una distribució deficient i dispersa, la qual cosa alenteix el desenvolupament del sector i dificulta l'oferta per a les biblioteques.

Hi ha, doncs, una manca de continguts d'actualitat, d'una banda, i un sistema comercial per al llibre electrònic poc desenvolupat, per una altra. En general, el món editorial a Espanya encara no ha reaccionat als canvis d'hàbits i de consum.

A més, molts editors perceben com un risc la venda de llibres electrònics a les biblioteques. La por que es facin còpies il·legals i de tenir pèrdues de negoci del llibre en paper fa que els termes sota els quals els distribuïdors i editors posen els llibres electrònics a la disposició de les biblioteques siguin molt variables i restrictius i en dificultin el procés d'adquisició.

D'altra banda, moltes de les propostes que es fan actualment a les biblioteques inclouen limitacions sobre la manera en què s'han de fer servir els llibres electrònics. Les novetats bibliogràfiques no solen estar disponibles per a préstec, no s'autoritza el préstec interbibliotecari i hi ha molt pocs desenvolupaments, per exemple, per a metodologia d'espanyol com a llengua estrangera (ELE).

Tot i que aquesta percepció va canviant, la majoria dels editors no saben apreciar els avantatges que els pot proporcionar la biblioteca com a client. La primera és que les biblioteques, oferint llibres electrònics i formant els usuaris, en fomenten l'ús i són les majors potenciadores per a un mercat digital incipient i amb molt de futur.

Aquesta tasca té resultats clars en els països on l'oferta d'aquests documents està més consolidada i el préstec ja s'ha convertit en un servei habitual. En una enquesta recent de l'American Library Association (Shen, 2010) realitzada a 75.000 persones, el 57 % dels enquestats afirma que la biblioteca és la seva major font de consulta de llibre electrònic. Aquests usuaris llegeixen més llibres digitals que els altres i compren més llibres electrònics que altres lectors.

Un altre avantatge és que les biblioteques són un autèntic aparador per al llibre i poden convertir-se en un punt de promoció important.

4 La biblioteca digital de l'Instituto Cervantes

Com en el cas d'altres biblioteques, el llibre electrònic és l'últim element a incorporar-se a uns serveis digitals que porten en funcionament diversos anys, ja que a la Red de Bibliotecas de l'Institut Cervantes hi ha les condicions idònies per desenvolupar serveis a distància i oferir l'accés a recursos electrònics, a causa de la dispersió geogràfica de les biblioteques.

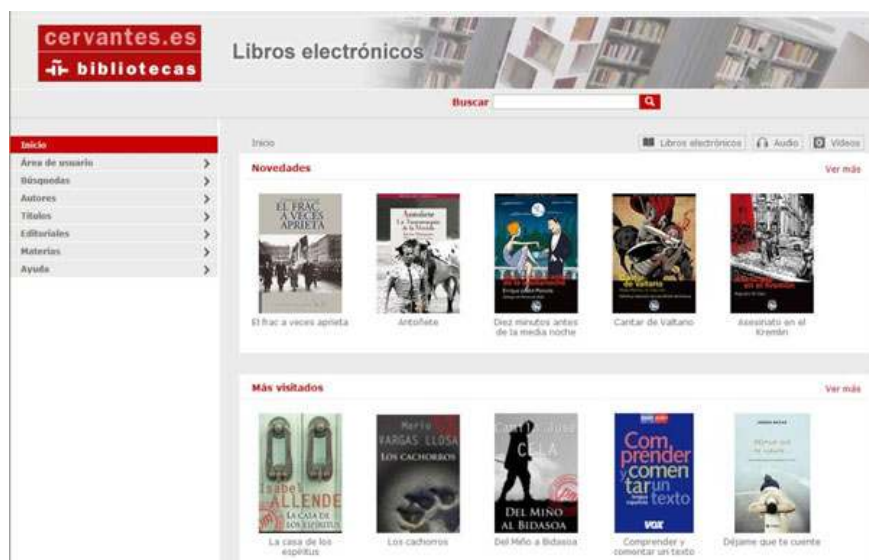

Figura 4. Biblioteca digital de l'Institut Cervantes

La biblioteca digital es va posar en marxa l'any passat a través d'un servei que combina el préstec i la descàrrega lliure de llibres electrònics per als socis interessats en la llengua i les cultures espanyola i hispanoamericana.

Actualment, la biblioteca digital de l'Institut Cervantes és una eina important de difusió cultural i acadèmica a través de la qual la institució s'adapta a una nova realitat en què els lectors habituats als nous suports creixen dia a dia i els llibres electrònics estan cada vegada més integrats a les col·leccions.

El catàleg de llibres digitals de la biblioteca inclou actualment prop de 4.000 obres sobre lingüística, història, art i obres literàries clàssiques i contemporànies d'autors

espanyols i hispanoamericans, a més de literatura infantil en format videocontenut, que es van actualitzant contínuament amb la incorporació de títols nous.

El servei ofereix la possibilitat de descarregar obres lliures de drets, que els usuaris poden conservar als seus dispositius, de llegir en *streaming* o de fer préstec (descàrrega temporal) de títols subjectes a *copyright*.

Els formats disponibles són els més habituals: el PDF i l'EPUB. Aviat s'hi incorporaran documents MP3, MP4 i vídeo.

Pel que fa als dispositius lectors, s'ha procurat que el sistema sigui compatible amb el major nombre possible de dispositius, tant ordinadors com lectors de llibres electrònics, tauletes i telèfons intel·ligents, tenint en compte també el dispositiu Kindle d'Amazon.

Per a les obres en préstec, s'adquireixen tants fitxers com exemplars es vol tenir en circulació. D'aquesta manera, el préstec dels llibres electrònics funciona de manera anàloga al préstec dels llibres impresos.

Tant per la novetat com pel model de gestió i qualitat, la biblioteca digital de l'Institut Cervantes ha tingut una gran repercussió nacional i internacional. La notícia sobre la posada en marxa es va publicar en més de 50 mitjans d'Espanya i Hispanoamèrica i s'ha presentat en diferents espais especialitzats com: la trobada sobre llibre electrònic de la Fundació Telefónica, el Segon Simposi Internacional sobre el llibre electrònic en espanyol celebrat a la Ciutat de Mèxic el mes de setembre passat o la trobada professional "El mercado bibliotecario español como modelo de negocio para el libro" de la Fundación Germán Sánchez Ruipérez (2012).

5 La selecció bibliogràfica i la manera d'adquirir

Partim d'una situació complexa en què el marc de mercat del llibre digital no s'acaba d'adaptar a les necessitats de les biblioteques. Per dur a terme el model diferencial que proposa la Red de Bibliotecas, així com la seva missió i l'atenció a una demanda internacional, l'Institut Cervantes ha optat per un model de selecció prou versàtil per garantir una col·lecció bibliogràfica d'acord amb els objectius de la institució.

Moltes de les biblioteques que ofereixen llibres electrònics al seu col·lectiu d'usuaris treballen a partir de models de selecció bibliogràfica basats en la subscripció o lloguer. Mentre algunes subscriuen les ofertes que realitzen distribuïdors com **Springer** (<http://www.springer.com/?SGWID=5-102-0-0-0>), **Elsevier** (<http://www.elsevier.com/>) o Sweets, altres lloguen o compren col·leccions específiques de llibres electrònics a empreses com **ebrary** (<http://www.ebrary.com/corp/>), **Net Library** (<http://www.netlibrary.net/Default.aspx>) o **EBL** (<http://www.ebib.com/>).

A més, algunes biblioteques, sobretot universitàries, creen col·leccions de recursos amb publicacions pròpies de les quals tenen drets d'autor. Això garanteix la compatibilitat de l'oferta bibliogràfica en els nous suports amb els objectius propis de les institucions i facilita als usuaris l'accés a la informació (Cordón García, 2012).

En el cas de l'Institut Cervantes, després d'estudiar diferents possibilitats, es va triar un sistema que no suposés una dependència en relació amb cap empresa distribuïdora de continguts, a més de treballar en un entorn on la tecnologia no anés unida als llibres electrònics, ja que cap model comercial s'ajustava a les peculiaritats de la Red. Les propostes analitzades no tenien prou capacitat per incorporar tots els títols que necessitàvem, encara que en alguns casos servissin com a complement de les col·leccions digitals. De fet, s'ha subscrit algun producte comercial amb llibres electrònics però la biblioteca digital es construeix a partir d'altres paràmetres.

El model adoptat a la Red és un model de selecció títol a títol a partir de diferents recursos, més complicat quant a la gestió però amb més projecció de futur. La selecció segueix el model tradicional, millora les expectatives dels usuaris i permet la coherència, la pertinència i el desenvolupament real d'una política de col·lecció per al llibre electrònic, ja que la selecció es fa en funció de criteris establerts.

Una altra de les característiques que cal destacar sobre la gestió de la col·lecció és que la Red de Bibliotecas és propietària dels fitxers de les obres que adquireix.

Com que en aquest cas la compra suposa una adquisició permanent, els llibres electrònics s'incorporen a una col·lecció estable i al catàleg col·lectiu de la biblioteca, de manera que adquireixen més visibilitat i un millor posicionament.

L'actualització de la col·lecció es fa d'una manera sostenible i contínua. Això permet més pluralitat i té en compte la bibliodiversitat, ja que facilita la incorporació d'obres de qualsevol tipus d'editor i de qualsevol país.

Per a les obres en préstec, un seguiment de les estadístiques d'ús permet adquirir més exemplars dels títols més demanats.

Aquest sistema té com a inconvenient que la selecció és més lenta i costosa ja que les negociacions es fan editor per editor i que, per tant, és una inversió a mig o llarg termini. A més, també complica la gestió el fet que cal incentivar el mercat i millorar la disponibilitat dels llibres electrònics.

Les primeres editorials incorporades al projecte procedeixen de diferents àmbits i s'han adaptat a les nostres condicions, sobretot pel que fa a la compra i al préstec.

Actualment, treballem amb editorials amb marca forta, com **Siruela** (<http://www.siruela.com/>), editorials amb informació acadèmica com **Gredos** (<http://www.editorialgredos.com/>), **Iberoamericana** (<http://www.iberoamericanalibros.com/en/>) o **Verbum** (<http://www.verbumeditorial.com/>), i altres especialitzades com **Dykinson** (<http://www.dykinson.com/>), **Antígona** (<http://www.edicionesantigona.com/>), **La Mirada Malva** (<http://www.miradamalva.com/biblioteca/biblioteca.html>), Red Ediciones, **Libros sin Libros** (<http://www.librosinlibro.es/>), a les quals s'afegeixen noves empreses.

Una de les primeres incorporacions, la distribuïdora **Leer-e** (<http://www.leer-e.es/>), comercialitza en format digital títols dels autors principals de l'agent Carmen Balcells. Posseeix edicions pròpies i les seves obres tenen una gran acceptació ja que són entre més descarregades. Així mateix, distribueix obres en eusquera.

Una altra proposta interessant és la de **Libros sin Libros** (<http://www.librosinlibro.es/>). És un web de comercialització de continguts digitals que reuneix un grup d'editors independents: **Reino de Cordelia** (<http://www.reinodecordelia.es/>), **Funambulista** (<http://www.funambulista.net/>), **Rey Lear** (<http://www.reylear.es/>), **Menoscuarto** (<http://www.menoscuarto.es/>), **Ediciones del Viento** (<http://www.edicionesdelviento.es/>), Cálamo, etc.

En aquest sector, hi ha nombroses iniciatives que aporten novetats, frescor i una nova forma d'entendre el món editorial. Una d'elles és la de l'empresa **Cream eBooks** (<http://creamebooks.com/>), a la qual s'han adquirit còmics i literatura infantil per a iPad amb possibilitat de préstec i que té un sistema interessant d'autopublicació.

Per a la descàrrega en *streaming* s'han adquirit vídeos de literatura infantil a l'empresa **Tres Tornillos** (<http://www.trestornillos.es/paginas/videocuentos.html>). Tenen vídeos disponibles en català, gallec i basc, a més de l'espanyol i la llengua de signes espanyola, els quals són molt sol·licitats, tant pels professors que imparteixen classes a públic infantil com pels nens per practicar les destreses auditives.

D'altra banda, l'Institut Cervantes facilita l'accés des de la plataforma, en descàrrega lliure, a les seves obres publicades en format digital.

Pel que fa a editorials estrangeres, s'està negociant amb una oferta variada, tant d'Hispanoamèrica com d'altres països que publiquen obres sobre Espanya en diversos idiomes. Aquest és el cas de **Books4Spain** (<http://books4spain.com/>) del Regne Unit.

L'oferta bibliogràfica augmenta cada dia, però cal completar el ventall de títols per ampliar la col·lecció i, sobretot, per disposar de novetats editorials i lingüística aplicada i ELE, matèries molt demanades en el nostre cas.

Per a això treballem amb diferents propostes, tant en l'àmbit de l'administració pública com en el de l'edició comercial.

6 Tecnologia

Abans de prendre la decisió sobre el model de gestió i la tecnologia, des de l'Institut Cervantes es va fer una anàlisi de diferents propostes comercials. Es van tenir en compte qüestions sobre la col·lecció (tipologia, possibilitat de selecció, presa de decisions i sistema d'actualització) i sobre les condicions d'ús i model de negoci de l'oferta (compra, lloguer, subscripció, preus).

A més, es van tenir en compte el disseny (flexibilitat i adaptació, possibilitats de parametrització) i qüestions tècniques com la compatibilitat amb el programa AbsysNet, el sistema d'assistència tècnica, la disponibilitat i facilitat d'ús, les modalitats de connexió i la seguretat.

A més de les ofertes comercials es van estudiar els sistemes implantats en algunes biblioteques europees, nord-americanes i també d'Austràlia i del Canadà.

Després de la fase d'anàlisi, es va seleccionar la plataforma Odilo, de l'empresa espanyola **Odilo Tid** (<http://www.odilotid.es/>), semblant al sistema Overdrive americà, ja que té una gran versatilitat i s'adapta a les necessitats de la Red de Bibliotecas de l'Institut Cervantes en tots els paràmetres plantejats. Aquest producte permet, a més, una configuració a mida i s'adapta al disseny de les pàgines de la institució.

El funcionament és en modalitat servei i els llibres són al núvol. Per fer servir la plataforma, només es necessita un dispositiu i una connexió a Internet.

En un repositori digital es gestiona la descàrrega dels recursos que s'emmagatzemen de forma encriptada i encapsulada, al costat de les metadades d'identificació per a préstec.

A més de permetre una configuració alta tant en el disseny com en la gestió, el sistema és compatible amb el programa AbsysNet i amb les seves bases de dades, la qual cosa ajuda a crear una passarel·la directa amb el mòdul d'autenticació de lectors d'AbsysNet i rebre els registres catalogràfics en format MARC21.

Si se cessa la relació comercial amb l'empresa propietària de la tecnologia, els documents es poden transferir a una altra plataforma.

Per a llibres amb drets d'autor vigents, la plataforma fa servir el DRM de Adobe Content Server i el sistema *streaming*. D'aquesta manera es protegeixen els drets d'autor i altres drets dels titulars del contingut, se'n regulen els accessos, els terminis de préstec i es manté un control continuat de l'obra, que facilita la lectura del contingut protegit.

7 Formes d'accés i integració dels registres al catàleg

Tots els llibres electrònics es processen i s'integren al catàleg. La catalogació es fa mitjançant el sistema integrat de gestió bibliotecària AbsysNet. Aquí es designa el material en el camp 245\$h i es fa l'exportació a la plataforma Odilo.

D'aquesta manera, a les obres s'hi accedeix des dels catàlegs de la Red de Bibliotecas; a més es poden localitzar des de la pròpia plataforma.

Figura 5. Catàleg de la biblioteca de l'Institut Cervantes

Aquest tipus de procés fa guanyar més visibilitat als títols ja que apareixen també en els catàlegs internacionals i especialitzats dels quals forma part l'Institut Cervantes, com **REBIUN** (<http://rebiun.crue.org>) (catàleg col·lectiu de les biblioteques universitàries espanyoles) o **CIBERA** (<http://www.cibera.de/es/>) (biblioteca virtual alemanya especialitzada en Iberoamèrica, Espanya i Portugal).

8 Projectes de col·laboració: l'Administració General de

l'Estat

Des de l'Institut Cervantes es creen marcs de col·laboració per ampliar l'oferta de continguts i per afavorir els interessos dels editors.

La línia de treball principal que s'ha posat en marxa és la participació en el projecte de biblioteca digital de l'Institut Cervantes dels serveis de publicacions de l'Administració General de l'Estat (AGE). Entre tots ells superen les 50.000 obres impreses i d'aquestes més del 60 % es produeix ja de manera electrònica.

L'objectiu fonamental d'aquesta col·laboració és posar en marxa un procediment mitjançant el qual l'Institut Cervantes, en la condició d'institució pública de l'Administració General de l'Estat, pugui sol·licitar diferents publicacions electròniques d'interès de l'AGE per incorporar-les al catàleg.

Aquesta col·laboració aporta beneficis interessants per a totes dues parts: des de l'Administració es dona un fort impuls a l'edició electrònica i es multiplica la visibilitat de les seves publicacions aprofitant la dimensió internacional de l'Institut Cervantes; des de l'Institut Cervantes s'aconsegueixen sense despeses les publicacions que interessin de l'AGE, i s'augmenta l'oferta bibliogràfica de la biblioteca digital a través d'editorials de prestigi indubtable i d'alta especialització.

Amb data 1 de febrer de 2013, el Consejo de Ministros va aprovar el Pla de publicacions per al 2013, on es manifesta el suport al projecte de difusió cultural que realitza l'Institut Cervantes.

Després de l'aprovació del pla s'ha signat aquest mes de maig passat el conveni que regula les línies d'actuació, els compromisos adquirits i els compromisos d'adhesió de les unitats editores.

Aquesta iniciativa permet realitzar la selecció dins de l'oferta digital dels diferents organismes públics, la qual cosa suposa una font molt rica per a la incorporació d'obres i un exemple de com, a través d'acords de col·laboració, es creen eines de selecció importants i es dona suport als projectes de digitalització i a l'oferta de continguts.

D'altra banda, mitjançant enllaços des de les publicacions seleccionades, els usuaris poden accedir a altres títols publicats per les unitats editores i a les pàgines de venda.

9 Acords amb editors comercials

Un altre dels objectius de l'Institut Cervantes és articular un model de gestió conjunta amb editorials comercials. Les biblioteques de l'Institut Cervantes poden exercir un paper important en l'àmbit de la difusió del llibre electrònic, com ja es duu a terme en altres països. El llibre, com a principal vehicle de cultura, té un espai privilegiat en la tasca que desenvolupa l'Institut Cervantes, la qual cosa converteix la institució en un marc òptim per promocionar-lo.

Ja hi ha experiències de com els catàlegs de les biblioteques poden ser per a les empreses un punt més d'accés per a la venda de continguts. Els millors exemples els ofereixen biblioteques nord-americanes, com la pública de Nova York, que enllaça els continguts amb pàgines comercials.

Seguint aquest model, des de l'Institut Cervantes es negocia amb els editors establir enllaços des dels registres bibliogràfics que facilitin la venda dels llibres electrònics i que conduixin els usuaris des de les nostres pàgines als catàlegs comercials dels editors.

No es tracta en cap cas de substituir la iniciativa privada, sinó de dinamitzar i potenciar el sector. D'aquesta manera podem obtenir condicions econòmiques més favorables i flexibles per fer sostenibles i rendibles els serveis, ampliar l'oferta de títols i potenciar la creació de nous materials.

A més de la visibilitat i obertura al mercat exterior sota el guiatge d'una institució de prestigi, una altra sèrie d'avantatges per als editors vindrien de les campanyes de difusió i publicitat que fan les biblioteques de l'Institut Cervantes: butlletins de novetats, campanyes per a nous socis, etc.

Un altre factor que cal tenir en compte és que, a partir de la demanda dels usuaris de les nostres biblioteques, es pot aportar informació de mercat als editors que serveixi per millorar els plans d'edició.

Finalment, els acords amb els editors són importants per resoldre factors de complexitat especial com les garanties davant la possibilitat de canvi de formats i el nombre d'exemplars que és necessari incorporar per a cada títol en préstec per evitar llistes d'espera excessives.

10 Estadístiques d'ús

El nivell d'ús de la biblioteca digital és més elevat en funció de les campanyes de difusió i del nivell d'implantació del servei a les diferents biblioteques de la Red:

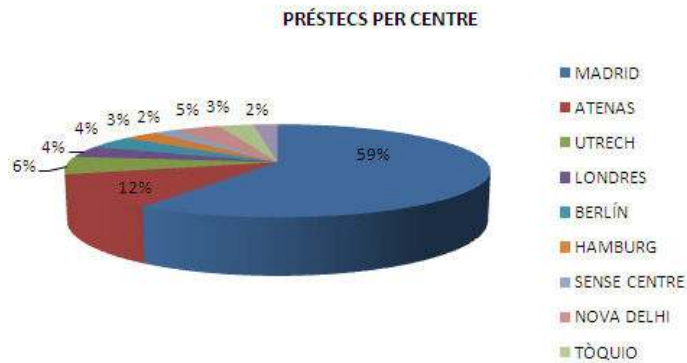

Figura 6. Préstecs per centres

El format més descarregat és el PDF, seguit de l'EPUB i de l'*streaming*.

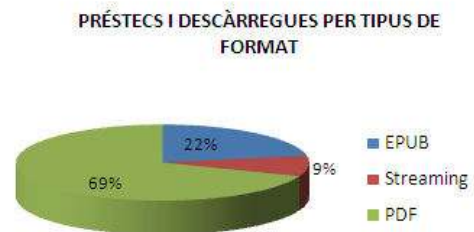

Figura 7. Préstecs i descàrregues per tipus de format

La taxa de rotació és més gran per al PDF, ja que és molt conegut pel públic i la majoria dels llibres electrònics que s'ofereixen en descàrrega lliure des de la plataforma estan en aquest format.

FORMAT	TAXA DE ROTACIÓ
Streaming	0,9
EPUB	0,3
PDF	2,8

Taula 1. Taxa de rotació segons els formats diferents

Quant als tipus d'usuari, el que més utilitza el servei és el públic general, seguit d'alumnat i professorat d'espanyol de l'Institut i alumnes d'altres centres.

Figura 8. Préstecs i descàrregues per tipus d'usuari

11 Pròxims desenvolupaments

Per tal de millorar l'accés a col·leccions i serveis, des de la Red de Biblioteques de l'Institut Cervantes es duen a terme una sèrie de desenvolupaments orientats tant a l'usuari presencial com a l'usuari a distància

El primer és un nou formulari d'inscripció en línia que permet enllaçar-se des de qualsevol pàgina de les biblioteques de la Red, inclosos els blogs i les xarxes socials, amb una versió adaptada per a dispositius mòbils.

D'altra banda, s'implantarà una nova interfície d'accés a l'OPAC específica per a telèfons mòbils que oferirà els mateixos serveis que es presten a través del catàleg

convencional.

Finalment, s'està dissenyant un OPAC exclusiu per consultar els diferents recursos electrònics en xarxa, audiollibres i llibres electrònics. La finalitat és oferir els serveis a usuaris de l'Institut Cervantes que no fan servir els serveis presencials i fer-los extensius a departaments

universitaris o biblioteques locals. L'únic requisit serà ser soci d'alguna de les nostres biblioteques.

Figura 9. Model d'OPAC

Amb tot això, la Red de Bibliotecas de l'Institut Cervantes amplia la seva missió, oferint més valor i qualitat als seus serveis.

Bibliografia

Cordón García, José Antonio (2012). "Los libros electrónicos en las bibliotecas y los centros de información: dispositivos, alfabetización digital, gestión documental y propiedad intelectual". [Curs en línia impartit

per la SEDIC].

Cordón García, José Antonio; Gómez Díaz, Raquel; Alonso Arévalo, Julio (2010). "Las plataformas de venta de libros electrónicos: modelos de negocio y estrategias de mercado". *BID: textos universitarios de biblioteconomía i documentació*, núm. 26 (gen.-juny). <<http://www.ub.edu/bid/26/cordon2.htm>>. [Consulta: 17/03/2013].

Eco, Humberto; Carrière, Jean-Claude (2010). *Nadie acabará con los libros*. Barcelona: Lumen.

Federación de Gremios de Editores (2012). *Informe sobre hábitos de lectura y compra de libros en España 2011*. Madrid: Federación de Gremios de Editores. <http://www.mcu.es/libro/docs/MC/Observatorio/pdf/HLCLE_2011.pdf>. [Consulta: 04/03/2013].

Federación de Gremios de Editores (2011). *2ª encuesta sobre el libro digital en España: impacto de la digitalización en el catálogo, canales de distribución y de venta y política comercial. Marzo, 2011*. Federación de Gremios de Editores; Fundación Germán Sánchez Ruipérez. <<http://www.dilve.es/dilve/getArchivoDocumentacion.do?iddocumento=1541>>. [Consulta: 17/03/2013].

Fundación Germán Sánchez Ruipérez (2012). *El mercado bibliotecario como oportunidad de negocio para la edición digital*. Fundación Germán Sánchez Ruipérez; Centro Internacional de Tecnologías Avanzadas. <<http://cds.fundaciongsr.com/story.php?id=260>>. [Consulta: 07/03/2013].

Shen, Julie (2010). "The e-book lifestyle: an academic library perspective". *The Reference librarian*, vol. 52, no. 1, p. 181-189. <<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/02763877.2011.529401>>. [Consulta 05/03/2013].

Soler, Chimo (2009). "Libros electrónicos: la guerra digital global por el dominio del libro". *Ítem: revista de biblioteconomía i documentació*, núm. 51 (jul.-des.), p. 61-80. <<http://www.raco.cat/index.php/Item/article/view/172120/293648>>. [Consulta: 17/03/2013].

Wischenbart, Rüdiger (2011). *The global eBook market: current conditions & future projections*. <http://www.publishersweekly.com/binary-data/ARTICLE_ATTACHMENT/file/000/000/522-1.pdf>. [Consulta: 17/03/2013].

Data de recepció: 22/02/2013. Data d'acceptació: 16/05/2013.

Español

Paraules clau

Biblioteques digitals; Llibres electrònics; Biblioteques especialitzades; Gestió de col·leccions; Xarxes de biblioteques; Selecció de documents bibliotecaris; Red de Bibliotecas del Instituto Cervantes

Citació recomanada

Gonzalo Iglesia, Ana Cristina (2013). «La biblioteca digital de l'Institut Cervantes : model selecció per al llibre electrònic i gestió de la col·lecció». *BID: textos universitaris de biblioteconomía i documentació*, juny, núm. 30. <<http://bid.ub.edu/30/gonzalo.htm>> [Consulta: 09-07-2013].

